

Vigadó tér 3.

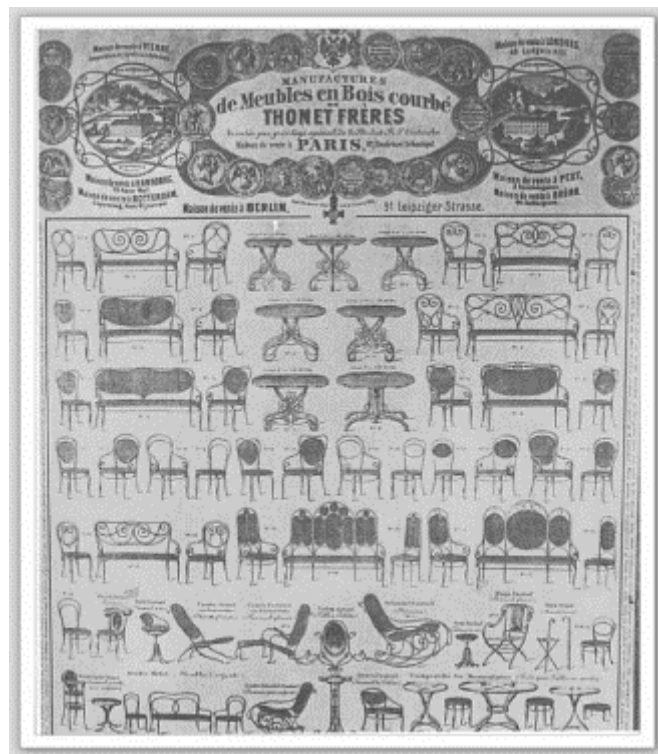
A Vigadó téren a mai napig maradt valami a békebeli hangulatból. Kopott- után gyártott ugyan a korabeli kávéházi világ, beárad a Vörösmarty tér fogyasztói örülete, andalogni szinte lehetetlen a turistákra vadászó kikiáltók miatt, de a Duna, az épületek mégis őriznek valamit a régi világból, valamit, ami miatt az 1840-es években így nevezték a teret: Dunaparti sétatér.

Mint sok más közterületet a Vigadó teret is többször át keresztelték. Az 1870-es években Redouten Platz volt illetve Vigarda térként emlegették. 1879- től Vigadó tér, 1946-tól Molotov tér majd ismét Vigadó tér.

A Belgrád rakpart felőli sarkán álló 3. számú épület 1869-1971- ben a Thonet Testvérek megbízásából épült. A főváros egyik legjövödelmezőbb bérháza Thonet udvar néven ismerték.

Michael Thonet (1796- 1871) nemcsak technikai újító, hanem a modern gyártástervezés és formatervezés előfutára volt, a bútorkészítés mestereként vonult be az iparművészet történetébe. 1853-ban, 57 éves korában négy fiára /Thonet Franz, Thonet Michael, Thonet August és Thonet Joseffel/ ruházta át – az akkor már 47 főt foglalkoztató – üzletét, és bejegyezték Bécsben az új céget „Gebrüder Thonet” – Thonet Testvérek – néven.

1

2

¹ Kép: Pinterest

² Kép: adero.de

A cég Wagner János mérnököt kérte fel a feladatra, de a terv nem nyerte el a megrendelő tetszését így végül Szkalnitzky Antal és ifjabb Koch Henrik terve épült meg, a művezető Hauszmann Alajos volt.

³„Szkalnitzky Antal a kiegyezés és a városegyesítés nyomán kialakuló Budapest arculatának meghatározó építész. Nevének több írásmódja ismert, így gyakran Skalnitzky, néha Szkalniczky. A róla szóló monográfia szerint ő maga a Szkalnitzky írásmódot használta. Édesapja jószágigazgató volt Albrecht főherceg birtokán. 1846-tól 1854-ig a pesti ciszterci gimnáziumban tanult. 1851–1854 között a prágai főreáltanodában, 1854–1857 között a bécsi Polytechnikumban, végül 1857–1859 között a berlini Építészeti Akadémián végezte tanulmányait. 1858 folyamán számos tanulmányutat tett; járt Münchenben, Kelet-Poroszországban, Szászországban, Bécsben, Erdélyben, Dalmáciában, Horvátországban és Észak-Itáliában. 1858 decemberétől 1859-ig Friedrich August Stüler műhelyében dolgozott. 1859. július 22-én megkapta a berlini építészeti Akadémia ezüstérmét. 1861-ben Szkalnitzkyt az újonnan alakult Országos Magyar Képzőművészeti Társulat igazgatóválasztmányának tagjává választották. 1862-ben kötött házasságot Koch Antóniával; fia, Henrik 1863-ban, lánya, Zsófia 1868-ban született. 1864-től 1870-ig a budai politechnikumban tanított.

1865. december 10-én az Akadémia levelező tagjává választották, ezzel ő lett az első magyar építész akadémikus. Fontos tanári tevékenysége is: a műtörténet és a műépítészeti részletek, valamint a műépítészeti tervezések című tárgyakat tanította rendkívüli tanárként a Műegyetem jogelődjénél. 1868-tól a meginduló építési konjunktúra talaján 1874 végéig számos jelentős épület tervezését és kivitelezését végezte el.

Ezután viszontagságos évek következtek: cége ellen 1870–1874 között csődeljárás folyt. Utolsó nagy sikere 1873-ban a bécsi Világkiállításon kapott művészeti érem az Oktogonon létesült épületeiért. A Felvidéken került gyógykezelésre 1873-ban. Az agysorvadás egyre jobban elhatalmasodott szervezetén: hosszas szenvedés után a lipótmezei tébolydában érte a halál.”

Szkalnitzky sógora Koch Henrik (Bécs, 1837 v. 1840 – Bp., 1889) akit a bécsi klasszicizmus nagy építésének mondanak tanulmányait Bécsben és Berlinben folytatta. Ő tervezte a budapesti Wodianer Palotát, gróf Erdődy vadászkastélyát.

³ Forrás: Wikipédia

Állnak balról: Wechselmann Ignác, Unger Emil, Faváry János, Neß Béla, Koch Henrik ülnek: Anton Baumgarten, Ybl Miklós, Wéber Antal építészek. A felvétel 1880 körül készült.

Koch Henriket később tragikus módon a Thonet udvarban érte halálos baleset 1889-ben.

A hír a korabeli sajtóban is megjelent:

⁴ Kép: Hungaricana

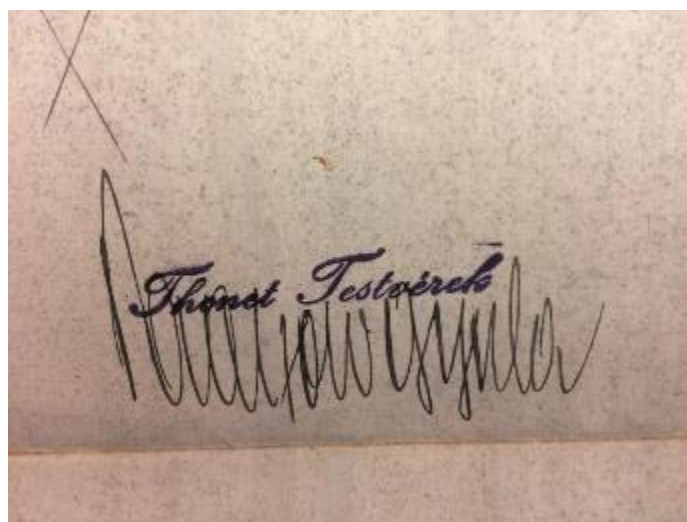
— (Egy műépítő katasztrófája.) A dunaparti Thonet-udvarban szörnyű halállal mult ki dél előtt K o c h Henrik műépítő, a fővárosnak széles körben ismert derék polgára. Miután előbb megfordult a szomszédos pilzeni söresarnokban, a hol bort rendelt egy ismerőse számára, irodájába akart menni, a mely a Thonet-udvar harmadik emeletén van. Rendes szokása szerint beült a fölvonó-gép kupéjába s föl is jutott a harmadik emeletre, de onnan iszonyu robajjal bukott vissza a mélységbe. A zuhanásra kiszaladt a házmester s ott találta élettelen testét az udvar kövezetén. A házbeliek is kicsődültek s elhivatták a mentőket is, noha már nem volt rájuk szükség. A kik ismerték a szerencsétlen műépítőt, egy percig sem gondolhattak öngyilkosságra, mert családi élete a legboldogabb volt s anyagi viszonyai is rendezettek. Azt kell hinni, hogy szédülés fogta el a magasban s a mikor ki akart szállani a gép kocsi-jából, félrecsuszott s úgy zuhant le az udvarra. Koch bécsi születésű volt, de már huszonöt év óta Budapesten tartózkodott s bár hibásan beszélt nyelvünket, szívvel-lélekkel magyar volt és háladatos a magyar állam iránt, mely neki sok kitüntető megbízást adott. Az ő tervei szerint épült ugyanis a fővárosi postapalota, az egyetemi könyvtár épülete s ő tervezte a nemzeti színház mostani alakját is. A Hungária-vendéglőt és a Thonet-udvart szintén ő építtette s most a váci-utcában építtet a Thonet-testvérek számára. Ötvenhárom éves volt s tizennégy évvel ezelőtt vette nőül egy előkelő bécsi iparos leányát, K i t n e r Annát, a ki őt most három gyermekével gyászolja. Budán lakott az ostrom-utcai 1. számú házban, de a nap nagyrészt irodájában töltötte. — A rendőrség nem hazavitte holttestét, hanem a Rókuskórház halottas kamrájába s egyelőre megtiltotta a Thonet-udvarbeli felvonó gép használatát.

Skalnitzky Antal építésszel társulva a kiegyezés (1867) után számos reneszánsz és eklektikus stílusú épületet tervezett és építtet.

Közös munkáik: Nemzeti Színház, A Thonet udvar, a budapesti Wodianer- palota, 1877 körül, az egyeti könyvtár épülete (V. Károlyi Mihály u. 10.), a Hungária Szálloda (Belgrád rakpart, 1944-45ben elpusztult, a Főposta és telegráf épülete (Városház utca) a budapesti Állatkert épületei, a székesfehérvári Vörösmarty Színház, Csáky Kastély- Szendrő, Debreceni Színház, Jankovich Kastély – Öreglak, Színház Aradon, Szegedi Főreáliskola.

A Thonet ház 1898 ban teljesen kiegészítve, a felújítás során a Testvérek úgy döntöttek nem tartják meg a ház eredeti- bútorraktár funkcióját, hanem luxusbérházat alakítanak ki.

6

Az épületet 1933-ban vásárolta meg a Phönix Életbiztosító Társaság, hogy bauxitbeton elemekkel kibővítve 1934-ben felújíthassa új szerzeményét.

Ekkor nevezték át Corso-palotára. A világválság hatására a biztosítótársaság 1936-ban tönkrement, a bérház ekkor kapta vissza régi, Thonet-udvar elnevezését.

⁷„1934-től a ház híres lakója volt Illyés Gyula (1902-1983) Európa-szerte ünnepezt író, aki ekkor még a Phönix Életbiztosító hivatalnokaként kereste a kenyerét.

Szintén neves lakója volt az épületnek Liszt Ferenc tanítványa, Varga Vilma (1865-1950) zongoraművész, aki gyakran játszott a szintén világhírű Johannes Brahms-sal és Hubay Jenővel.

Rajtuk kívül neves lakója volt az épületnek Almási dr. Balogh Tihamér (1838-1907) orvos és vígjátékszerző; dr. Landgraf Lőrinc János fogorvos, műfordító, aki Petőfi Sándor költő verseit

⁶ Forrás: Budapest Főváros Levéltára, Tervtár

⁷ Forrás: <http://urbface.com/portal/budapest/a-thonet-udvar>

fordította át németre; Ulrich Keresztély műépítész; báró Láng Lajos statisztikus, kereskedelemügyi miniszter; dr. Eisler Hugó orvos, a mérgezéses betegségek nagy kutatója; Fascho Moys Sándor belügyminiszteri tanácsos és szociológus. „

A Thonet udvar épületében a bejáratától balra a Duna felé és jobbra is volt kerthelyiség, külön tulajdonosokkal.

Baloldalt volt az Ulits Kávéház (Ulits Lőrincz egyik üzlete) , mely Szidon néven nyílt meg majd Illits néven is működött, később Paulin Lajos (A Ritz Szállodában tanult jeles szakember, utóbb a Negresco tulajdonosa) vette át és Dunacorzó néven felvirágoztatta.

Paulin Lajos (Csákány, 1901. júl. 12. – Bp., 1984. jan. 9.): vendéglős. A Duna-palota (Ritz) szállóban tanult, 17 évig dolgozott ott, 22 éves korától főpincérként. 1931-ben alapította a Negresco kávéházat, 1934-ben megnyitotta mellette a Vigadó téri előkelő Prince of Wales-t: ez volt az első pesti étterem, ahol táncolni lehetett. 1940-ben vette át a Duna-korzó kávéházat, majd annak egyik helyiségéből alakította ki az exkluzív Ambassadeur luxuséttermet és tánc nélküli bárt. Így egyidejűleg négy üzlete volt a Vigadó tér közvetlen közelében. Többek között Lehár Ferenc és Molnár Ferenc volt törzsvendége. 1945 után a Belvárosi Kávéház egyik üzletvezetője volt.

⁸ Kép: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

9

1971 óta egy legendás vendéglős Schuch József, majd családja üzemeltette, s ez most is így van. Ez az egyetlen kerthelyiség a Dunakorzón, amely a 19 század végétől a mai napig vendéglátóhelyként szolgál.

10

11

¹⁰ Forrás: Hungaricana

¹¹ Kép: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

A megnyitás óta állandóan telt háza van a kávéháznak. A korzón sétáló publikum csodájára jár a nemes egyszerűségével egyedülálló és mégis frappánsul ható helyiségnek. Legjobban a szalont szereti a már nagyszámu közönség. Egy szót nem szólunk, csak bemutatjuk a salon fotografiáját, ez beszél helyettünk is.

A napsütéses terraszon a legszebb pesti asszonyok ülnek és mellettük ott látjuk a fővárosi társadalom színe javát, politikusainkat, irodalmi, művészi, ipari és kereskedelmi életünk előkelőseit.

A mi Rivireánk néhány nap óta még szebb, mint azelőtt volt. A közismert Ulits helyén ugyanis megnyílt Budapest egyik legszebb kávéháza, a Dunacorso kávéház, amelyről az egész város, mint szenzációról beszél. *Bauer György* és *Politzer Tibor* állnak annak a részvénytársaságnak az élén, amely ennek a kávéháznak a megteremtésével egy nyugateurópai nivóju szórakozóhellyel gazdagította a fővárost. Áldozatkészségük nem ismert határt. A tervezőknek: *Knoll Lajos* és *Bodon Károly* tanárnak, módjukban állt igazán művészt teremteni.

És ha elmegyünk a kávéház mellett, könnyen elképzelhetjük, hogy a Rivierán nyaralunk. A korzó publikumát egyébként kedves meglepetésben részesítette multkor a **Dunacorso-kávéház** terasszán a rendőrség zenekara. Térzenét adtak és olyan sikerük volt, hogy a jövőben minden kedd délelőtt 11-től 1 óráig megismétlik azt.

Itt említjük meg, hogy a belső berendezést, a gyönyörű kárpitos munkát és butorokat ifj. *Grossmann Ármin* lakberendező cég készítette.

A Thonet ház jobb oldalán nyílt meg Petánovits József Pilseni sörcsarnoka, mely hamarosan már Baár József vezetésével üzemelt. Petánovits József a magyar vendéglátás kiemelkedő alakja, étterem és versenyistálló tulajdonos volt. Tulaja a volt Metropol Hotelnek (ma Ibis Styles Hotel) a Rákóczy út 58. szám alatt és az Andrássy út 39. címen működő étteremnek. Szenvedélyesen szerette a lóverseny sportot, Alagon- a Magyar Lovar Egylet székhelyén halt meg 1936 februárjában.

¹³ Forrás: Hungaricana

¹⁴ Kép: Hungaricana

Nagyon jó ötlet volt a sörcsarnok stílus választása, mert a sok előkelő szállodai terasz és kávéház mellett az emberek itt sokkal oldottabban szórakozhattak. A reprezentatív étlapon látható a Pilseni Sörgyár, melynek termékeit már a 20. század elején is Európa legjobbjai közt tartották számon.

15

Polgári serfőződe Pilsenben.
Főképviselet
LÖFFELMANN VILMOS
PILSENI SÖRCSARNOK
Budapest, V., Thonet-udvar.
Iroda és raktárak:
IX. kerület, Ranolder-utca 4. sz.
—
*Szétküldés vidékre hordókban 25,
50 vagy 100 literrel.*
*A városban hordóban vagy 10 üveg-
től fölfelé házhoz szállítatik.*
Naponta kimérése kedvelt söreinknek.

Az étterem később Keresztes Ede tulajdonlása idején hanyatlani kezdett, az 1945-ös helyreállítás után pedig raktártól idegenforgalmi irodán át luxusétteremig minden volt.

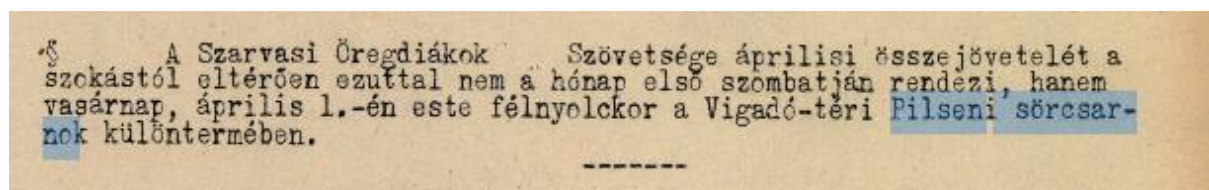
16

Piros bort az üvegbe!

Az idegenforgalmi kongresszus külön köszönetet mondhatott volna Keresztesnek, a *Pilseni Sörcsarnok* kitűnő tulajdonosának, aki egy egészen egyszerű, de mégis nagyszerű módját találta ki annak, hogyan lehet a külföldieket Budapestre csalni. Keresztes a magyar borral csinál propagandát. A *Pilseni Sörcsarnokban*, (amely a legelőkelőbb helyen áll, a Belváros exkluzív szállodái közé beékelve) az angol, francia és más külföldi vendégeknek magyar termésű borokat szolgálnak fel. Persze az idegnek mind csettintenek a nyelvükkel, mikor a jó magyar borocskát megköstölják és nagyon megörülnek, mikor a tulajdonos megmondja nekik, hogy Londonban vagy Párizsban, melyik magyar vendéglőben kaphatnak ilyen borokat. Ha ilyen magyar vendéglősök a külföldön nagy számban volnának, óriási készletet lehetne borainkból exportálni és ebben nem kis része volna Keresztes borának.

¹⁵ Forrás: Hungaricana

¹⁶ Forrás: Hungaricana

A sörcsarnok Káplár Miklós festőművész életrajzában is feltűnik, amiből az is kiderül, hogy Rippl Rónai is gyakran megfordult itt.

de senogysem ment. [. . .]

A lakást sem tudtam fizetni és így felmondták. Lakás nélkül voltam. A Városligetbe jártam háltni. Nagyon rossz helyzetbe kerültem. Már három napja nem ettem. Már nem is voltam éhes, csak kimerült, még a beszéd is terhemre esett. Jártam sorba a pincérügynököket és kértem őket, hogy adjanak bármilyen munkát. Azt is megmondtam, hogy mészáros vagyok. Kaptam is egy konyhamészárosi állást. Elküldött az ügynök Zsolnára. Ott aztán jó dolgom is volt. Ami pedig a legfontosabb, az volt, hogy a III. osztályú váró- és étteremben kiszolgáltam mint pincér. Azért aztán boldog is voltam, hogy a pincérséget, amire annyira vágytam, megtanulhattam. Később megismerkedtem egy rajztanárral, kitől órákat vettem. Megtanultam tőle a festés elemeit. Másfél évig voltam Zsolnán és mikor Pestre mentem, már a festésről is volt fogalmam és aztán képzett pincér is voltam. Már fel is vettek egy Teréz-körúti vendéglőbe, de ott nem voltam sokáig, mert nagyobb étterembe vágytam. A Bristol-ba mentem, onnan a Pilseni sörcsarnokba. Ott ismerkedtem meg Rippl-Rónai-val. Egyszer az asztalomhoz ült egy nagykalapos, fekete angolbajuszos úr. Nagyon érdekesnek lázott. Ebédet kért. Kért, hogy ajánljak neki valami jót. Ajánlottam neki és nagyon meg volt elégedve. Azt mondta, hogy máskor is eljön, csak mindig olyan jót hozzak neki. Kérdezem a főpincért, hogy ki ez az

Az épületet a Belgrád rakpart-az építés idején Ferenc József rakpart, a Vigadó tér, a mai Wekerle Sándor- ezt megelőzően Szende Pál- a korabeli tervrajzokon Wurm utca és a mai Apáczai Csere János- eredetileg Mária Valéria utca határolja.

A négyemeletes háznak minden utcafrontra egy- egy főbejárat van, a Vigadó téri íves kapualjat puttók, a többi az épület egyéb épületplasztikáihoz hasonló nőalakok díszítik ezekből némelyik koszorút tart. A koszorú a dicsőség, a győzelem a felszentelés szimbóluma, az ókorban, a különféle versenyjátékokban a győztesek koszorút kaptak: Olümpiában olajfa-, Korinthuszban fenyő-, a püthiai játékokon babér-, Nemeában petrezselyemlevélből készült koszorút; ebben az értelemben a halhatatlanság, a dicsőség, a hírnév szimbóluma. A figurális díszeken kívül jellemzője a levél ornamentika, ami a párkányok alatt az oszlopok között, az oszlopfőkön is megjelenik és a kapuboltozat közepén lévő leveles agrafe- nál is visszaköszön.

Minden kapu felett az épülettömb teljes magasságáig kovácsoltvas korlátú erkélyek vannak az emeleteken, kecses indás formájuk szépen illeszkedik a fent leírt díszítőelemekhez.

A bejárati és erkélyajtókat a földszinten az első, a második és a harmadik emeleten ión stílusú féloszlopok fogják közre. A Vigadó tér felőli oldalon az első és második emeleti ablakok alját balusztrád díszíti és szemöldökpárkányt kaptak, a Rakpart felőli oldalon a harmadik emeletiek is, a Vigadó tér harmadik emeletének frontján az ablakok alatti részt domborművek díszítik. A főpárkányok az egész épület körül gazdagok, míg az emeletek közötti övpárkányok egyszerűek.

Elmondható, hogy az épület ma ugyanazokat a funkciókat látja el, mint megépülésekor és azóta mindig. A Phönix Életbiztosító 1934-es tulajdonlása óta az épületben működik kávéház, étterem és több irodának, hivatali egységnek ad otthont. Ezek elhelyezése sem igen változott az épületen belül. A Dunacorso kávéház, ahogy korábban is a Vigadó tér és a Rakpart sarkon, az étterem ma Quattro Aristi Italian Hungarian Restaurant- korábban a Sörzsarnok az Apáczai és a Wekerle utca sarkán működik. Az Apáczai utca felőli részt ma az Állami számvevőszék foglalja el- itt korábban is irodák voltak.

Az épületen a tüzesetet követő helyreállítás után először 1927- ben végeztek belső átalakításokat Jónás Zsigmond tervei alapján a Corso Palota Rt. megbízásából, ez sem jelentett nagyobb változásokat- főként a fűtés korszerűsítés a lift beszerelése miatt volt szükség a pincerész átalakítására illetve a nagyobb volumenű vendéglátás kiszolgálóegységei kellett, hogy helyet kapjanak. Ezeken a terveken a pincerészben vannak a kamrák, az irattár, a liftgépház a fáspincék, a borpincék, a tüzelőraktárak és a kazánház. A földszinten a Vigadó tér felől kávéház, a konyha, a játékszoba a sarkon étterem, az Apáczai utca felől "Incasso" üzlet, Tapéta üzlet, kályhagyári lerakat és Tejcsarnok, a Wekerle utca felől kárpitos lakberendező mintabolt.

Az emeleteken, a rakparti részen lakások, egyforma elrendezésben, ugyanolyan helyiségekkel: ebédlő, gyermekszoba, hálósoba, úriszoba, hall, cselédszoba, konyha. Az Apáczai utca felől, irodák funkciójuk után jelölve a tervrajzon, például: károsztály számolás, elemi szervezés, gépirók, szervezés ellenőrzés, gyári osztály, jogi osztály, tűz osztály, takarékosztály, telefonközpont. Az irodák név szerint kiosztva: "Halasi Fischer", "Bálint Jenő" "Lengyel", "Neubauer", "Váró", "Léderer", "Dr Barta", "Bálint Leó igazgató". Utóbbi a Phönix Biztosító igazgatója. 1933 ban a Corso Palota Rt. újabb átalakításokat és tatarozási munkálatokat végzett a házon, ekkor alakítottak ki a félemeleteken házmesterlakásokat, az irattár a negyedik emeletre került a mosó és szárító helyiségek mellé.

A Műemlék Felügyelőség irataiból tudható, hogy 1980- ban a Taverna Belvárosi Szálloda és Vendéglátó Vállalat kérelmet nyújtott be az udvar lefedésére melyet a Felügyelőség elutasított a következő indoklással: az épület egységét megbontja a homlokzat megjelenését károsan befolyásolja, attól teljesen idegen. A felügyelőség 1986-ban elvégezte a Thonet ház Vigadó téri kapualjának kifestését.

1987- ben az olasz Marco Polo étterem alakította át az épület Vigadó téri Apáczai utca felés eső részét. Tervezők: Dr. Finta József és Hlavács Károly, belsőépítész: Herrero Y. M. Caesar Ybl díjas építész, a Studio C építésziroda vezetője aki több szálloda belsőépítészeti kialakítását, felújítását is végezte Budapesten, például a Corinthia Hotelét is. A beadott építési engedélyezési dokumentációjukban az épület háború előtti funkcióját kívánták visszaállítani, a ház földszintjét teljes mértékben közösségivé alakítani, kirekeszteni onnan a személyi étkezőket, irodákat. Háromszintes belső tér kialakítása valósult meg: az alagsorban pince, a földszinten drinkbár, az első emeleten étterem.

A terv szerint az átalakítások teljes mértékben tiszteletben tartják az épület építészeti habitusát. Az épület ma nem mondható rossz állapotúnak, de megfelelően gondozottnak sem, leginkább az erkélyek tartópilléreire férne rá a felújítás, ha nagyvonalúan lehetne gondolkodni, akkor az egész Vigadó téri és Rakparti homlokzatra. A sétatéri rész, így télen, mikor nem takarják el a napernyők és a széksorok különösen szomorú képet mutat.

A belső terek, a lépcsőházak és az udvarok is rendezettek.

/Kép: Szalai Teréz/

/Kép: Szalai Teréz/

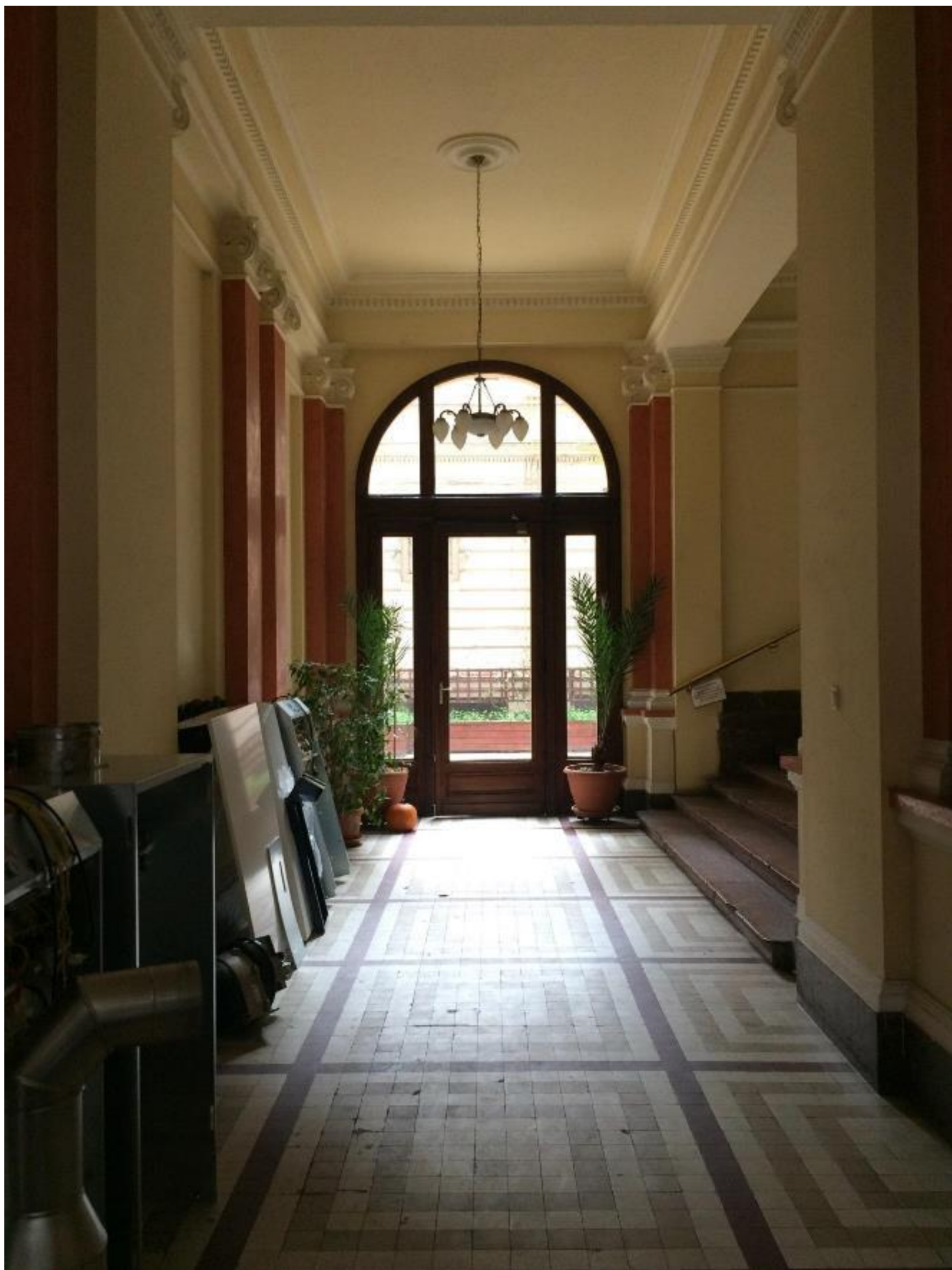
/Kép: Szalai Teréz/

/Kép: Szalai Teréz/

/Kép: Szalai Teréz/

/Kép: Szalai Teréz/